

Η παράδοσις του Αλαίν ντε Μπενουά

Η λέξις «παράδοσις» δεν φαίνεται να έχει για όλους την ίδια απήχησι, ούτε την ίδια σημασία. Μεταξύ εκείνων που αναφέρονται σ' αυτήν, μερικοί εννοούν την «χριστιανική» παράδοσι, άλλοι την «ευρωπαϊκή» παράδοσι, υπονοώντας έτσι ρεύματα που ήσαν επί αιώνες αλληλένδετα, αφού είχαν γεννηθεί και υπάρξει ανεξάρτητα και τα οποία, σήμερα, τείνουν πάλι να διαχωριστούν.

Άλλοι πάλι μιλούν για μια ενδοψυχική παράδοσι (εσωτερισμός), η οποία συχνά δεν είναι παρά το προϊόν της φαντασίας και της ευπιστίας τους.

Όσο για μένα, ονομάζω «παράδοσι» την ειδική δομή, απεικόνισι ενός ειδικού διανοητικού τρόπου σκέψεως, στην οποία έχουν εγγραφή, στο διάστημα των χρόνων, οι διάφορες κοινωνικοπολιτιστικές μορφές του πολιτισμού μας και ειδικά οι παραδόσεις (στον πληθυντικό), δηλαδή το σύνολο των συνηθειών και των τελετουργικών που συνθέτουν παραδοσιακά και χαρακτηρίζουν τον πολιτισμό αυτόν.

Σε ότι αφορά στις παραδόσεις αυτές, η καταγωγή τους συγχέεται στην πράξι σ' ένα μοναδικό σύνολο με την καταγωγή του ινδοευρωπαϊκού πολιτισμού: πριν από πέντε περίπου χιλιάδες χρόνια, στο όριο της νεολιθικής επανάστασης.

Στην αρχή της σημερινής εποχής οι παραδόσεις ήσαν πολύ ζωντανές. Ο Χριστιανισμός με την εμφύτευσί του στην Ευρώπη προσπάθησε να τις εκριζώσει, αλλά δεν το κατόρθωσε. Η Εκκλησία αποφάσισε τότε να τις εξουδετερώσει, ιδιοποιώντας τις επιφανειακά και για λογαριασμό της. Κτίσθηκαν εκκλησίες και καθεδρικοί ναοί στις θέσεις των αρχαίων ναών. Ευλογήθηκαν οι πηγές και στήθηκαν σταυροί επάνω στους βωμούς.

Οι εγχώριοι άγιοι στα χωριά είδαν να τους απονέμονται οι προστατευτικές αρετές των ναϊάδων και των συλφιδών. Η γιορτή των Χριστουγέννων τοποθετήθηκε στην καρδιά του κύκλου των 12 ημερών της εποχής του χειμερινού ηλιοστασίου, ώστε ο εορτασμός της ετησίας αναγεννήσεως του Χριστού να διαδεχτεί εκείνη του Ανικήτου Ηλίου («Σολ Ινβίκτους»). Η γιορτή των Αγίων Πάντων πήρε την θέση της αρχαίας γιορτής των «Διελθόντων» (των νεκρών). Η ιερή νύχτα του τέλους του Απριλίου τοποθετήθηκε υπό την ευλογία της Αγίας Βαλπουργίας. Το θερινό ηλιοστάσιο έγινε του «Αγίου Ιωάννου» και το Πάσχα, η αρχαία εβραϊκή γιορτή της επιβιώσεως, υπεκατέστησε φυσικότητα τις γιορτές της ανοίξεως που θύμιζαν την περιοδική αναγέννησι της ζωής.

Αυτά είναι πράγματα γνωστά, στα οποία δεν υπάρχει λόγος να επιμείνη κανείς. Το σπουδαίο είναι η διαπίστωσις ότι, ό,τι κι αν άλλαξε, η θρησκευτική χροιά, η μορφή των παραδόσεων, έμεινε στην πράξι αναλλοίωτη. Δε σημείο ώστε και σήμερα ακόμη, πολύ συχνά, σ' αυτόν τον θαυμάσιο βέβηλο παγανισμό, τον αργοπορημένα εκχριστιανισμένο αναφέρονται χωρίς να το ξέρουν, οι πιστοί χριστιανοί που νοσταλγούν την εξαφάνισι της αρχαίας λειτουργικής και των παλαιών παραδόσεων!

* * *

Η δύναμις καταναγκασμού των παραδόσεων οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι γίνονται γενικά αντιληπτές σαν «φυσικές» εκδηλώσεις, προορισμένες να ρυθμίζουν την ύπαρξη από την γέννηση ως τον τάφο, δημιουργώντας έτσι ένα είδος παράλληλης εναλλαγής με τις ηλικίες και τις εποχές.

Δηλαδή η παράδοσις –όπως κάθε κανόνας– είναι ισχυρή όσον καιρό δεν αμφισβητείται. Ακριβέστερα, όσον καιρό δεν διερωτάται κανείς για τον λόγο υπάρξεώς της.

Παρ' όλ' αυτά, ο λόγος αυτός υπάρχει και δεν είναι δύσκολο να τον καταλάβει κανείς. Η παράδοσις δημιουργεί το αναγκαίο πλαίσιο για την αρμονική εκτύλιξη των εργασιών και των ημερών. Χωρίς αυτό το πλαίσιο όλες οι ουσίες χάνονται, όλοι οι πολιτισμοί εξαρθρώνονται. Συνδέοντας τους ανθρώπους ενός λαού, με μια σειρά από επίσημες συνήθειες και τελετές, η παράδοσις τους βοηθεί να μορφοποιήσουν την προοπτική ενός κοινού πεπρωμένου και προωθεί την διαιώνισι μιας κάποιας κοινής συναινεσεως. Παράλληλα, εισάγοντας ένα στοιχείο κοινωνικότητας στις κοινωνικές σχέσεις, ανταποκρίνεται στην ανάγκη μιας «ψυχικής τροφής», που είναι ριζωμένη σε όλους τους ανθρώπους, και είναι διαφορετική τόσο από τις υλικές, όσο και από πνευματικές τροφές.

Η παράδοσις λοιπόν δεν είναι άχρηστη. Αλλά η χρησιμότητά της δεν πρέπει να γίνεται αντιληπτή σαν χρησιμότητα. Από την στιγμή που υψώνεται η φωνή του «αιώνιου όχι» (για το οποίο μιλάει ο Γκαίτε), από την στιγμή που μια φωνή ακούγεται να ρωτά «σε τη χρησιμεύει», η παράδοσις χάνει τον αυθορμητισμό της, αποσυνδέεται από τα δημιουργικά βάθη του λαϊκού υποσυνειδήτου και, βαθμιαία, ατροφεί. Ακόμη περισσότερο: μόνο το γεγονός ότι τίθεται μια τέτοια ερώτηση, είναι ήδη το σημάδι –κυριολεκτικά– ότι τα πράγματα δεν πάνε πια μόνα τους. και όσο περισσότερο οι οπαδοί της παραδόσεως προσπαθούν να την δικαιολογήσουν, τόσο περισσότερο την απογυμνώνουν από την εσωτερική δύναμη που προερχόταν από τον ενστικτώδη και αυθόρμητο χαρακτήρα της. Εξ ου και το παράδοξο, ότι η παράδοσις είναι ισχυρή και δραστήρια, όταν δεν την «αισθάνεται» κανείς σαν παράδοσις, και ότι, αντίθετα, είναι σε παρακμή, από την στιγμή που είναι ανάγκη να δικαιολογηθή.

Το κεφάλαιο που αντιπροσωπεύει η παράδοσις δεν μπορεί λοιπόν να γίνη αντιληπτό παρά να είναι αντικείμενο ζωντανής εμπειρίας. Παίζεται δηλαδή η ψυχή κι όχι το πνεύμα σ' αυτήν την περίπτωση. Με την έννοια αυτή, η παράδοσις αποτελεί ένα σύνολο, που οι άνθρωποι ενός ορισμένου λαού, σ' ένα ορισμένο τόπο και σε μια ορισμένη εποχή, αισθάνονται συλλογικά ότι τους ανήκει και που, κατά κάποιο τρόπο, τους επιτρέπει να είναι αυτό που είναι.

Εξυπακούεται όμως, ότι ο σεβασμός, ακόμη και ο σιωπηρός, των παραδόσεων, συνδέεται με τον σεβασμό εκείνων που θεμελίωσαν και μετέδωσαν τις παραδόσεις αυτές. Υπάρχει στο σημείο αυτό μια στενή σχέση με την διαδικασία της ταυτότητας και της αφυπνίσεως της προσωπικότητας. Ο άνθρωπος «τίθεται» μέσα στην αντίθεσι και «κτίζεται», μέσα από μια σειρά μορφοποιούντων ανταγωνισμών. Οι ανταγωνισμοί αυτοί είναι πάντα σχετικοί: την ίδια στιγμή που το άτομο εκδηλώνεται σαν «μοναδικό» στον κόσμο, ταυτίζεται συνάμα με ένα υπερ-εγώ, με μια «παραδοσιακή» εικόνα, χάρις στην οποία τοποθετεί τον εαυτό του σε προοπτική και βρίσκει την θέση του στον χώρο και στον χρόνο, σε σχέση με το περιβάλλον του και την κληρονομιά του. Χρειάζεται βέβαια ακόμη να μπορή να γίνη καθαρή αναγνώρισις των προγόνων, των ιδρυτών της κληρονομιάς και δημιουργών της παραδόσεως.

Ένας από τους λόγους της σημερινής αξουθενώσεως των παραδόσεων είναι ίσως το ότι όχι μόνο οι δημιουργοί των παραδόσεων αυτών (αυτοί που μορφοποίησαν την ειδική δομή του πολιτισμού μας) δεν είναι πλέον αντικείμενο κανενός σεβασμού, αλλά και ότι η ίδια η ταυτότητά

τους είναι πια ξεχασμένη –ή απαρνημένη.

* * *

Η παράδοσις είναι συλλογικό έργο. («Κανένα ανθρώπινο ον», γράφει ο Κόνραντ Λόρεντς, «έστω κι αν είναι η μεγαλύτερη μεγαλοφυΐα, δεν θα μπορούσε να εφεύρη μόνο του ένα σύστημα κανόνων και κοινωνικών λειτουργιών, ικανών να αντικαταστήσουν την πολιτιστική παράδοσι»). Αλλά, πριν απ' όλα, είναι έργο ανθρώπινο, χωρίς καμιά αντιστοιχία στον ζωικό κόσμο. Με την έννοια αυτή, δεν είναι γεγονός «φύσεως», αλλά γεγονός «πολιτισμού». Η παράδοσις υποκαθιστά τα ένστικτα, συμπεριλαμβανομένων, στην αρχή τουλάχιστον και εκείνων που αφορούν στην προστασία των ατόμων. «Ένας που δεν καταλαβαίνει καλά τις σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ της αιτίας και του αποτελέσματος», γράφει ακόμη ο Κόνραντ Λόρεντς, «θα κάνει καλά να περιοριστεί σε μια παραδοσιακή συμπεριφορά, που γνωρίζει ότι θα τον οδηγήσει στο επιδιωκόμενο αποτέλεσμα – και χωρίς κίνδυνο».

Η ύπαρξις μιας πολιτιστικής παραδόσεως είναι τόσο στενά δεμένη με το ανθρώπινο φαινόμενο, ώστε να αποτελεί, στο επίπεδο αυτό, μια επί πλέον κληρονομικότητα. Αν, στον άνθρωπο, η γνώσις είναι συσσωρευτική, αν η παράδοσις μπορεί να μεταδοθεί από γενεά σε γενεά, ενώ το αντικείμενο στο οποίο αναφέρεται δεν είναι αναγκαστικά και πάντα παρόν, είναι γιατί η κληρονομιά δεν φέρεται μόνο από την βιολογική και γενετική δομή μας, αλλά μεταφέρεται επίσης και με την συντεταγμένη γλώσσα και με την αντίληψη της σκέψεως.

Με άλλα λόγια η παρουσία στον άνθρωπο μιας παραδόσεως που παράγεται και διατηρείται από την αντίληψη της σκέψεως και της συντεταγμένης γλώσσας, χρησιμοποιώντας σύμβολα, αντιστοιχεί πραγματικά σε μια νέα μορφή κληρονομικότητας, που προστίθεται στην βιολογική κληρονομικότητα. «Με την αντίληψη της σκέψεως και, συνάμα, με την γλώσσα», διευκρινίζει ο Λόρεντς, «εμφανίζεται στον κόσμο ένα νέο είδος μεταδόσεως των ιδιοτήτων και των ικανοτήτων, που πλησιάζει πολύ το βιολογικό φαινόμενο της κληρονομικότητος. Όταν ένας άνθρωπος εφευρίσκει το τόξο και το βέλος, η ικανότητα να κατασκευάζη και να χρησιμοποιή το όπλο αυτό, μεταβιβάζεται κατά τον ίδιο περίπου τρόπο με ένα επίκτητο χαρακτηριστικό, μέσω της εξελίξεως ή της κληρονομικής επιλογής, με την γενετική έννοια του όρου. Επίσης η πιθανότητα να λησμονηθή αυτή η επίκτητη ικανότητα δεν είναι μεγαλύτερη από την πιθανότητα εκφυλισμού ενός οργάνου του σώματος, του οποίου η αξία διατηρήσεως για το είδος θα ήταν ανάλογη».

* * *

Η παράδοσις δεν είναι το παρελθόν. Αυτό δεν πρέπει να σταματήσει κανείς να το λέει και να το ξαναλέει. Η παράδοσις έχει την ίδια σχέση με το παρελθόν, όπως και με το παρόν και με το μέλλον. Βρίσκεται πέρα από τον χρόνο. Δεν αναφέρεται σ' αυτό που είναι αρχαίο, αυτό που είναι «πίσω μας», αλλά σ' αυτό που είναι μόνιμο, σ' αυτό που είναι «μέσα μας». Δεν είναι το αντίθετο του νεωτερισμού, αλλά το πλαίσιο, μέσα στο οποίο πρέπει να γίνονται οι νεωτερισμοί, ώστε να έχουν σημασία και διάρκεια.

Πρέπει να δοθεί ένα τέλος σ' αυτή την γραμμική αντίληψη της ιστορίας, όπου το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον, αντιστοιχούν σε τρεις χωριστές «στιγμές». «Αν δεχτούμε ολοκληρωμένα το παρόν, τότε το παρελθόν όπως και το μέλλον θα μας δοθούν επιπλέον» (Κλεμάν Ροσσέ).

Αυτό που κάνει την παράδοσι να είναι παράδοσις και όχι ένα γεγονός (ή μια σειρά γεγονότων)

είναι ακριβώς το ότι εγγράφεται, ή προορίζεται να εγγραφεί, μέσα στο παρόν. Δεν σχετίζεται με το παρελθόν παρά σαν ζωντανό ίχνος του, κατά το μέρος που εγγράφεται στο παρόν. Το παρελθόν δεν είναι παρά αντικείμενο της ιστορικής αναζητήσεως και του βλέμματος που ρίχνουμε σε ότι έγινε κάποτε. Η παράδοση όμως ανατρέχει σ' αυτό που προέρχεται από πέρα από τα εμφανή και τα πράγματα που καθορίζονται από τα φαινόμενα. Ανατρέχει στην συνέχεια, που επιτρέπει στα αλληλοδιαδεχόμενα γεγονότα του παρελθόντος μας να μην φαίνονται σαν «χωρίς λόγο πράξεις», σαν δημιουργίες του τίποτα ή σαν θέσεις χωρίς έννοια. Χάρης σ' αυτήν, τα γεγονότα που απαρτίζουν την ιστορία μας – έστω κι αν φαίνονται κάπως ανεργατίστα ή χωρίς προκαθορισμένους σκοπούς και σχέδια – μπορούν να αναφερθούν σ' ένα κοινό παρονομαστή, να εγγραφούν σε μια ίδια δομή, να ερμηνευθούν υπό το φως της ίδιας και αιώνιας προσκολλησεως προς ότι μας φαίνεται άξιο να διασωθή και συνεπώς να μεταφερθή στο παρόν μας και να ξαναγίνει επίκαιρο.

Ο μυστικός αυτός δεσμός, προϊόν της ειδικότητας των νοοτροπιών στον οποίο ανατρέχει και αναφέρεται η έννοια της παραδόσεως και δια του οποίου η κληρονομιά μεταδίδεται στο παρόν, υπήρξε πάντα το αντικείμενο του μίσους των εχθρών της παραδόσεως. Από ιστορικής απόψεως, η επίθεσις κατά των παραδόσεων ανάγεται στον 18ο αιώνα. Με τους «Πεφωτισμένους» και την φιλοσοφία τους, ο όρος «παράδοσις» παίρνει για πρώτη φορά μια κακή απόχρωσι. Για τους οπαδούς της «Επεξηγήσεως», η παράδοσις δεν είναι παρά το άθροισμα των προκαταλήψεων του καθενός και των «ανορθολογικών» συμπεριφορών της κοινωνίας, αντιπαρατάσσεται η αυτοχειροτονηθείσα «οικουμενικότητα της λογικής». Αυτό όμως που καταγγέλλουν οι «πεφωτισμένοι» φιλόσοφοι δεν είναι η υπενθύμισις του παρελθόντος, ούτε η επίκλησις των κειμένων και των γεγονότων που έγιναν και υπήρξαν, αλλά η επίκλησις, η επαναφορά στην εποκαιρότητα της κοινωνικής πρακτικής και των συλλογικών συμπεριφορών, που συνδέονται με τα κείμενα και τα γεγονότα αυτά, από την στιγμή που αυτά δεν θεωρούνται σαν εξωτερικά αντικείμενα ή ακόμη αδιάφορα, αλλά σαν μαρτυρίες της δικής μας κληρονομιάς.

Με δυο λόγια, αυτό που εξοργίζει κυρίως τους οπαδούς της «επεξηγήσεως» είναι το γεγονός της καθαρής συνειδητοποιήσεως της παραδόσεως αυτής, χάρις στην οποία το βλέμμα προς το παρελθόν προωθεί το αίσθημα των ριζών και το γεγονός ότι ανήκουμε σ' αυτό που προϋπήρξε από μας.

* * *

Η παράδοσις έχει τα όριά της. Μέσα σε κάθε κοινωνική ομάδα, διάφοροι παράγοντες αντιτίθενται σε μια πολύ αυστηρή διατήρησις αμετάβλητων δομών. Αρχίζουμε από την περιέργεια, που συνδέεται με την αιώνια νεότητα του ανθρωπίνου πνεύματος και η οποία παίρνει πολύ γρήγορα την μορφή της αμφισβήτησεως. Η αμφισβήτησις είναι ειδικά ισχυρή τον καιρό της εφηβείας. «Σε κανονικές περιστάσεις», παρατηρεί ο Κ. Λόρεντς, «ο σκεπτικισμός και η τάσις προς τον νεωτερισμό που εκφράζουν οι έφηβοι, δεν είναι παρά εκδηλώσεις υγείας. Αυτά είναι που επιτρέπουν στον πολιτισμό να μεταβάλλεται και να διατηρή την προσαρμοστικότητα του και συγχρόνως αρδεύουν με νέο αίμα την πατρογονική παράδοσι, αποφεύγοντας την αρτηριοσκληρώσι της υπό την μορφή πολύ ακάμπτων δογμάτων».

Αναμφίβολα όμως οι κοινωνίες στις οποίες ζούμε είναι πια κοινωνίες όπου η δίψα του νεωτερισμού εκφυλίσθηκε σε νεοφιλία, σε μια παθολογική έλξι προς οτιδήποτε είναι «νέο». Σαν επακόλουθο, η ηλικία στην οποία η τάσις προς τον νεωτερισμό είναι ισχυρότερη, ανεβάσθηκε φυσικά σ' ένα είδος ικριώματος καταδίκης. (Είδαμε να γεννιέται ο «νεανισμός» και η σχετική

αντίθεσής του, ο «αντινεανικός ρατσισμός»). Το φαινόμενο αυτό είναι πολύ ανησυχαστικό, γιατί τροφοδοτεί μια ρήξι μεταξύ των γενεών, πίσω από την οποία αρχίζει να εμφανίζεται το φάσμα ενός νέου εμφυλίου πολέμου. Αλλά οι υπερβολές αυτές, δεν πρέπει να μας κάνουν να ξεχνούμε ότι βρισκόμαστε μπροστά σε ένα είδος υπερτροφίας μιας θεμελιώδους βιολογικής και κοινωνικής λειτουργίας, κανονικής κι όχι μπροστά σ' ένα αυτό καθαυτό κακό.

Στο σημείο αυτό, η σύγκριση του κοινωνικού σώματος με τον οργανισμό του ατόμου είναι διαφωτιστική. Από την πρώτη ως την τελευταία μέρα της υπάρξεώς του, κάθε ζωντανό σύστημα εξελίσσεται. Τα άτομα που αποτελούν το σώμα μας ανανεώνονται συνεχώς. Και παρ' όλ' αυτά οι οργανισμοί αυτοί, σε συνεχή μεταβολή, παραμένουν πάντα οι ίδιοι από δομικής πλευράς. Ακόμη περισσότερο, καμιά φορά είναι τα ίδια όργανα εκείνα που εξασφαλίζουν το αμετάβλητο της δομής και συγχρόνως την εξέλιξη της μορφής. Έτσι, στα οστά, είναι τα ίδια κύτταρα, οι οστεοβλάστες και οι οστεοκλάστες εκείνοι που καταστρέφουν και δημιουργούν συνάμα τα οστά. Τηρουμένων των αναλογιών, η παράδοσι παίζει στις κοινωνίες τον ίδιο ρόλο. Χωρίς αυτήν, θα ήταν αδύνατο να «γινόμαστε» και συγχρόνως να είμαστε ο εαυτός μας. Αλλά συγχρόνως, χωρίς παράδοσι κάθε πραγματική ανάπτυξις θα ήταν αδύνατη, γιατί κάποια δομή είναι πάντα απαραίτητη για να «στερεώσει» ένα γεγονός ή μια μεταβολή.

Ο Λόρεντς δεν διστάζει να γράψει ότι είναι πιο σπουδαίο, για μια κοινωνία, να διατηρήσει τις γνώσεις που απέκτησε, παρά το να αποκτήσει νέες, γιατί χωρίς διατήρησι των κεκτημένων, κανένα απόκτημα δεν διαρκεί. Στην πραγματικότητα φαίνεται καθαρά, ότι η ύπαρξι συντηρητικών δυνάμεων που διατηρούν την παράδοσι, είναι το ίδιο σπουδαία με την ύπαρξι νεωτεριστικών δυνάμεων που την, αμφισβητούν. Σε τελική ανάλυση το πρόβλημα της θέσεως της παραδόσεως μέσα στο κοινωνικό σώμα, είναι ένα πρόβλημα ισορροπίας μεταξύ μονιμότητας και της αλλαγής, μεταξύ του αμετακίνητου και του κινητού. Άλλωστε, μόνο όταν μια τέτοια ισορροπία επιτυγχάνεται, οι επιλεκτικές ομάδες μπορούν να «κυκλοφορήσουν» και να ανανεωθούν (σύμφωνα με την απαίτησι του βιολογικού νόμου της επαναφοράς στον μέσον όρο) και να μιλήσει κανείς, όπως ο Παρέττο, περί «κοινωνικής αρμονίας».

Η ανάλυσις αυτής της παραδόσεως ενώνεται τότε με την ανάλυσι της έννοιας της τάξεως. Ανάλογα με το αν υπερτερή υπερβολικά η παράδοσι ή η αμφισβήτησις, ο κοινωνικός οργανισμός παρουσιάζει τα συμπτώματα της αρτηριοσκλήρωσεως ή της αναρχίας, λίγο ή πολύ εντονότερα. Όταν οι κοινωνίες κυβερνώνται αποκλειστικά από την παράδοσι, γίνονται απολιθωμένες κοινωνίες, όπως οι «ψυχρές κοινωνίες» που ο Λεβύ –Στράους, ο Γκαρωντύ και οι μιμητές τους θα ήθελαν να δώσουν σαν υπόδειγμα στην Ευρώπη και οι οποίες άδειασαν από περιεχόμενο την ιστορία, γιατί κάθε γενεά αρκείται στο να επαναλαμβάνει την προηγούμενη, χωρίς ποτέ να νεωτερίζει. Αντίθετα όταν οι κοινωνίες δεν δίνουν καμιά θέσι στην παράδοσι, οι νεωτερισμοί, αναγκαστικά εκριζωμένοι, αποκομμένοι από τις ειδικές αξίες του πολιτισμού και του λαϊκού πνεύματος, δεν κατορθώνουν να εγκατασταθούν, να στερεωθούν στον κοινωνικό οργανισμό και εξαφανίζονται μετά από λίγα χρόνια.

Βρίσκει κανείς ανάλογα παραδείγματα στον ζωικό κόσμο. Τα είδη που δεν εξελίσσονται πιά, γεννούν ζωντανά απολιθώματα, ενώ αυτά που παρουσιάζουν υπερβολικά ισχυρές μεταβολές καταλήγουν συνήθως σε τερατώδεις τύπους που δεν είναι βιώσιμοι. Αντιδραστικοί λοιπόν και αμφισβητίες, έχουν και τις ζωολογικές απεικονίσεις τους. «Βλέπει κανείς απ' αυτά», συμπεραίνει ο Κ. Λόρεντς, «ότι η συμπεριφορά του ανθρώπου που προσπαθεί να διαιωνίσει το αμετάβλητο σε έναν πολιτισμό και αυτή του ανθρώπου που επιτίθεται κατά της παραδόσεως, αποτελούν τους δυο αντίθετους, αλλά και συμπληρωματικούς

πόλους ενός συστήματος ανταγωνισμών, που η αποστολή του είναι να διατηρή μια κατάσταση ισορροπίας». Προσθέτει ακόμη ότι: «Η διαπίστωση αυτή, σημαίνει να κάνη κανείς εχθρούς τόσο ανάμεσα στους ηλικιωμένους συντηρητικούς κυρίους, όσο και στις γραμμές της επαναστατημένης νεολαίας, γιατί και οι μεν και οι δε, αρνούνται να αναγνωρίσουν ότι μια εφύης και θετική πράξις συνίσταται πρώτα στην αποδοχή των απόψεων των αντιπάλων τους».

Όταν οι παραδόσεις χάνονται, δεν τις κάνει κανείς να αναγεννηθούν με διαταγή. Ούτε με θρήνους. Δεν μπορεί κανείς παρά να δημιουργήση νέες, ή να τις κάνη να επιστρέψουν με νέες μορφές, αυτές που υπήρχαν στην αρχή και χάθηκαν: το πολύ αρχαίο επανέρχεται τότε με την δύναμη του πολύ νέου. Ακκά ας το επαναλάβουμε, κάθε παράδοσις είναι ένα πλαίσιο, μέσα στο οποίο πρέπει κανείς να ανανεώνη συνεχώς. Μια παράδοσις που δεν εκσυγχρονίζεται συνεχώς, είναι μια παράδοσις νεκρή και άξια της τύχης της. Δεν πρόκειται λοιπόν για αποκατάστασι αυτού που ανήκει στο χθές, αλλά για να δοθεί μια νέα μορφή σ' αυτό που είναι πάντα αιώνιο. Δεν πρόκειται για προσπάθεια επιστροφής στο παρελθόν, αλλά για σύνδεσι μ' αυτό. Το να μιμηθεί κανείς αυτούς που θεμελίωσαν και μετέδωσαν μια παράδοσι, δεν είναι μόνο το να μεταδίδει αλλά το να θεμελιώνει με την σειρά του.

(Από το βιβλίο «ΟΙ ΙΔΕΕΣ ΣΤΑ ΟΡΘΑ» του Αλαίν ντε Μπενουά [εκδ. «Ελεύθερη σκέψις»])